

Expressió Artística

En la matèria d'Expressió Artística es posen en funcionament diferents processos cognitius, culturals, emocionals i afectius, fent que tots ells es combinin i interactuïn en un mateix pensament creador. Suposa, per tant, un pas més en l'adquisició de les competències que han vingut desenvolupant-se en cursos i etapes anteriors.

La matèria afavoreix l'experimentació amb les principals tècniques artístiques i el desenvolupament de la capacitat expressiva i de la creativitat, del pensament divergent i de la innovació. Així mateix, cerca dotar als alumnes dels coneixements, destreses i actituds necessaris per comunicar a través de l'expressió artística. Amb aquest objectiu, la matèria es planteja com un espai des del qual estimular el desig d'expressar una visió personal del món a través de produccions artístiques pròpies i des del qual convertir l'error o el fracàs en una oportunitat d'aprenentatge. L'anàlisi i l'avaluació dels processos de creació, de les experiències viscudes, de les estratègies i mitjans utilitzats, dels errors comesos i els progressos obtinguts ajudaran els alumnes a prendre consciència de la creativitat com a mitjà de coneixement i de resolució de problemes. Aquesta presa de consciència, al seu torn, afavorirà la reinversió dels aprenentatges en situacions anàlogues o en altres contextos.

La matèria està dissenyada a partir de quatre competències específiques que emanen dels objectius generals de l'etapa i de les competències que conformen el Perfil de sortida dels alumnes al final de l'ensenyament bàsic, especialment dels descriptors de la competència en consciència i expressió culturals, als quals s'afegeixen aspectes relacionats amb la comunicació verbal, la digitalització, la convivència democràtica, la interculturalitat o la creativitat. Aquestes competències específiques poden treballar-se simultàniament mitjançant un desenvolupament entrelaçat, i ha de tenir-se en compte que, per consistir en la creació de produccions artístiques, l'última d'elles requereix de l'activació de les tres primeres, és a dir, de l'observació i valoració crítica de produccions artístiques, i de la selecció i l'ocupació tant de tècniques gràfico-plàstiques com a audiovisuals.

Els criteris d'avaluació, que determinen el grau d'adquisició de les competències específiques, han d'aplicar-se en un entorn flexible i propici per a l'expressió creativa dels alumnes.

El caràcter eminentment pràctic de la matèria determina l'elecció dels seus sabers bàsics. Aquests es troben dividits en dos blocs: «Tècniques gràficoplàstiques», que recull les diferents tècniques artístiques que els alumnes han d'explorar, tot aprenent a seleccionar aquelles que resultin més adequades als seus propòsits expressius; i «Fotografia, llenguatge visual, audiovisual i multimèdia», bloc que permet aprofundir en els aprenentatges sobre llenguatge narratiu i audiovisual adquirits en la matèria d'Educació Plàstica, Visual i Audiovisual. Com a sabers

transversals a tots els blocs s'inclouen, entre altres, la prevenció i gestió responsable dels residus i la seguretat, toxicitat i impacte mediambiental dels diferents materials artístics, contribuint així a l'educació ambiental dels alumnes.

Atès el seu caràcter pràctic, la matèria contribueix a l'assumpció responsable de les obligacions, a la cooperació i al respecte a les altres persones; desenvolupa la capacitat de treball en equip i l'autodisciplina, a més de promoure el tracte igualitari i inclusiu; afavoreix l'esperit innovador i emprenedor, fomentant la creativitat, la iniciativa personal i la capacitat d'aprenentatge a partir dels errors comesos; i permet participar en l'enriquiment del patrimoni a través de la creació de produccions personals.

En referència a això, cal recordar que, dins del procés creador i expressiu, tota producció artística adquireix sentit quan és exposada, ben volguda, analitzada i compartida amb un públic. D'aquí la importància d'organitzar activitats en les quals els alumnes es converteixin en espectadors no sols de les produccions alienes, sinó també de les seves pròpies. Això contribuirà a la seva formació integral i al desenvolupament de la humilitat, l'assertivitat, l'empatia, la maduresa emocional, personal i acadèmica, l'autoconfiança i la socialització; en definitiva, al desenvolupament de la intel·ligència emocional, que els permetrà preparar-se per aprendre dels seus errors i per reconèixer tant les emocions pròpies com les d'altres persones.

Finalment, per tal de facilitar l'adquisició de les competències específiques de la matèria, resulta convenient dissenyar situacions d'aprenentatge que permetin als alumnes explorar una àmplia gamma d'experiències d'expressió artística, utilitzant tant materials tradicionals com alternatius, així com mitjans i eines tecnològics. Aquestes situacions han de ser estimulants i inclusives i tenir en compte les àrees d'interès dels alumnes, les seves referències culturals i el seu nivell de desenvolupament, de manera que permetin dur a terme aprenentatges significatius i suscitin el seu compromís i implicació. La complexitat d'aquestes situacions ha d'augmentar gradualment, arribant a requerir la participació en diverses tasques durant una mateixa proposta de creació, afavorint el progrés en actituds com l'obertura, el respecte i l'afany de superació i millora. D'aquesta manera, contribuiran a l'adquisició dels coneixements, les destreses i les actituds que enforteixen la seva autoestima i desenvolupen la seva identitat i la seva conducta creativa

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

- 1. Analitzar manifestacions artístiques, contextualitzant-les, descrivint els seus aspectes essencials i valorant el procés de creació i el resultat final, per educar la mirada, alimentar l'imaginari, reforçar la confiança i ampliar les possibilitats de gaudi del patrimoni cultural i artístic.**

Amb aquesta competència s'espera que els alumnes desenvolupin un criteri estètic i una mirada personal per mitjà de l'anàlisi crítica i informada de diferents produccions que l'ajudin a descobrir la multiplicitat, la riquesa i la complexitat de diferents manifestacions artístiques. Aquesta anàlisi permetrà identificar i diferenciar els llenguatges i els mitjans de producció i manipulació, així com els diferents resultats que proporcionen, de manera que encerti a valorar els resultats obtinguts tant des dels seus aspectes purament artesanals (com es fa) com des dels formals (com s'utilitza el llenguatge).

La contextualització de les produccions analitzades farà possible la seva adequada valoració com a productes d'una època i un context social determinats, alhora que permetrà la reflexió sobre la seva evolució i la seva relació amb el present. Per aquest motiu, a més d'acudir als diferents gèneres i estils que formen part del canó occidental, convé parlar esment a produccions d'altres cultures i també a aquelles que conformen els imaginaris dels alumnes, descrivint trets i intencionalitats comunes que ajudin a la seva millor comprensió i valoració. Aquesta comparació ha de contribuir al desenvolupament d'una actitud crítica i reflexiva sobre els diferents referents artístics, i a enriquir el repertori visual al qual els alumnes tenen accés, desenvolupant així el seu gust per l'art i la percepció del mateix com a font de gaudi i enriquiment personal.

L'estratègia comparativa pot ser igualment d'utilitat a l'hora de mostrar la història de l'art i la cultura com un continu en el qual les obres del passat són la base sobre la qual es construeixen les creacions del present. Per la seva part l'accés a les fonts permetrà posar en valor els treballs de preparació de l'obra i fins i tot els estudis d'obres que no van arribar a realitzar-se, permetent així als alumnes superar la idea de fracàs o assimilar el mateix com un pas cap a l'èxit futur.

Finalment, la incorporació de la perspectiva de gènere en l'anàlisi d'aquestes produccions propiciarà que els alumnes entenguin la imatge i el paper de la dona en les obres estudiades, afavorint un acostament que ajudi a identificar els mites, els estereotips i els rols de gènere transmesos a través de l'art.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL2, CCL3, CP3, CD1, CD2, CPSAA3, CC1, CCEC1 i CCEC2.

2. Explorar les possibilitats expressives de diferents tècniques gràfico-plàstiques, emprant diferents mitjans, suports, eines i llenguatges, per tal d'incorporar-les al repertori personal de recursos i desenvolupar el criteri de selecció de les més adequades a cada necessitat o intenció.

El moment actual es caracteritza per la multiplicitat de tècniques que possibiliten l'expressió gràfico-plàstica, des de les més tradicionals, com la pintura a l'oli, fins a les més actuals, com l'amplíssima paleta de recursos digitals. Explorar aquestes tècniques, tant de manera lliure com pautada, permetrà als alumnes descobrir les eines, els mitjans, els suports i els llenguatges associats amb elles, i entendre'ls a

través de la pràctica, enriquint així el seu repertori personal de recursos expressius.

S'haurà de distingir entre l'elaboració d'imatges personals, amb finalitats expressius i emocionals propis, i la creació de produccions que tinguin uns propòsits comunicatius concrets i impliquin un missatge i un públic destinatari prèviament definit. En tots dos casos, es prestarà especial atenció al foment de la creativitat i a l'espontaneïtat en l'exteriorització d'idees, sentiments i emocions, així com a l'activació dels aprenentatges derivats de l'anàlisi de diverses manifestacions artístiques.

En el desenvolupament d'aquesta competència, la utilització creativa de les diferents tècniques gràfico-plàstiques en el marc d'un projecte artístic oferirà als alumnes un context real en el qual aprendre a seleccionar i a aplicar les més adequades a cada necessitat o intenció.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CD2, CPSAA1, CC1, CC3, CCEC3, CCEC4.

3. Explorar les possibilitats expressives de diferents mitjans, tècniques i formats audiovisuals, descodificant els seus llenguatges, identificant les eines i distingint les seves finalitats, per tal d'incorporar-los al repertori personal de recursos i desenvolupar el criteri de selecció dels més adequats a cada necessitat o intenció.

El present no es pot explicar sense fer referència a la sobreabundància de missatges audiovisuals transmesos en tota classe de formats i per tota mena de mitjans. L'adquisició d'aquesta competència, a través de l'exploració lliure o pautada, comporta conèixer aquests formats, reconèixer els llenguatges emprats i identificar les eines que s'empren en la seva elaboració, a més de distingir les seves diferents finalitats, perquè no és el mateix un vídeo creat i difós a través de les xarxes socials, que una notícia en un informatiu televisiu, una peça de videoart o una pel·lícula d'autor de vocació minoritària i exigent en el seu aspecte formal.

Com en el cas de les tècniques gràfico-plàstiques, en el desenvolupament d'aquesta competència, s'haurà de distingir entre les produccions amb finalitats expressius propis i aquelles que impliquin un missatge i un públic concret; i fomentar l'activació dels aprenentatges derivats de l'anàlisi de diverses manifestacions artístiques.

De la mateixa manera, la utilització creativa dels diferents mitjans, tècniques i formats audiovisuals en el marc d'un projecte artístic oferirà als alumnes un context real en el qual aprendre a seleccionar i a aplicar els més adequats a cada necessitat o intenció. En aquest sentit, s'ha de posar l'accent en les possibilitats creatives que ofereix l'entorn digital, definitori del nostre present.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CD5, CPSAA1, CPSAA3, CCEC3, CCEC4.

- 4. Crear produccions artístiques, individuals o grupals, realitzades amb diferents tècniques i eines, inclòs el propi cos, a partir d'un motiu o intenció previs, adaptant el disseny i el procés a les necessitats i indicacions de realització i tenint en compte les característiques del públic destinatari, per compartir-les i valorar les oportunitats de desenvolupament personal, social, acadèmic o professional que poden derivar-se d'aquesta activitat.**

L'obra artística aconsegueix tot el seu sentit i potencialitat quan arriba al públic i produeix un efecte sobre ell. En aquest sentit, els alumnes han de comprendre l'existència de públics diversos i, en conseqüència, la possibilitat de dirigir-se a els uns o els altres de manera diferenciada. No és el mateix elaborar una peça audiovisual de caràcter comercial destinada a una audiència àmplia que crear una instal·lació de videoart amb una voluntat minoritària. Els alumnes han d'entendre que l'elecció del públic al qual es dirigeix ha de guiar totes les fases del procés creatiu des de la seva mateixa gènesi. Així mateix, és important fer veure que l'emoció forma part ineludible d'aquest procés, perquè difícilment s'aconseguirà cap reacció del públic si els propis alumnes no mostren una implicació personal.

Es pretén que els alumnes generin produccions artístiques de diferent signe, tant individual com col·lectivament, tot regint-se per les pautes que s'hagin establert, identificant i valorant correctament les seves intencions prèvies, adaptant el seu treball a les característiques del públic destinatari, i emprant les capacitats expressives, afectives i intel·lectuals que es promouen mitjançant el treball artístic. Per això, pot utilitzar i combinar les tècniques, eines i llenguatges que consideri apropiats, inclòs el propi cos.

Finalment, és important que els alumnes comparteixin, de diverses formes i per diferents mitjans, les produccions que realitzin, i que aprofiti aquesta experiència per identificar i valorar diferents oportunitats de desenvolupament personal, social, acadèmic o professional relacionades amb l'àmbit artístic.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL1, STEM3, CD3, CPSAA3, CPSAA5, CE3, CCEC4.

Criteris d'avaluació

Competència específica 1

1.1. Analitzar manifestacions artístiques de diferents èpoques i cultures, contextualitzant-les, descrivint els seus aspectes essencials, valorant el procés de creació i el resultat final, i evidenciant una actitud d'obertura, interès i respecte en la seva recepció.

1.2. Valorar críticament els hàbits, els gustos i els referents artístics de diferents èpoques i cultures, reflexionant sobre la seva evolució i sobre la seva relació amb els del present.

Competència específica 2

2.1. Participar, amb iniciativa, confiança i creativitat, en l'exploració de diferents tècniques gràfiques i plàstiques, emprant eines, mitjans, suports i llenguatges.

2.2. Elaborar produccions gràfiques i plàstiques de manera creativa, tot determinant les intencions expressives i seleccionant amb correcció les eines, mitjans, suports i llenguatges més adequats entre els que conformen el repertori personal de recursos.

Competència específica 3

3.1. Participar, amb iniciativa, confiança i creativitat, en l'exploració de diferents mitjans, tècniques i formats audiovisuals, descodificant els seus llenguatges, identificant les eines i distingint les seves finalitats.

3.2. Realitzar produccions audiovisuals, individuals o col·laboratives, assumint diferents funcions; incorporant l'ús de les tecnologies digitals amb una intenció expressiva; cercant un resultat final ajustat al projecte preparat prèviament; i seleccionant i emprant, amb correcció i de manera creativa, les eines i mitjans disponibles més adequats.

Competència específica 4

4.1. Crear un producte artístic individual o grupal, de manera col·laborativa i oberta, dissenyant les fases del procés i seleccionant les tècniques i eines més adequades per aconseguir un resultat adaptat a una intenció i a un públic determinats.

4.2. Exposar el resultat final de la creació d'un producte artístic, individual o grupal, posant en comú i valorant críticament el desenvolupament de la seva elaboració, les dificultats oposades, els progressos realitzats i els assoliments aconseguits.

4.3. Identificar oportunitats de desenvolupament personal, social, acadèmic o professional relacionades amb l'àmbit artístic, comprenent el seu valor afegit i expressant l'opinió personal de forma raonada i respectuosa.

Sabers bàsics

A. Tècniques gràfiques i plàstiques

- Els efectes del gest i de l'instrument: eines, mitjans i suports. Qualitats plàstiques i efectes visuals.
- Tècniques de dibuix i pintura: tècniques seques i humides.
- Tècniques mixtes i alternatives de les avantguardes artístiques. Possibilitats expressives i context històric.
- Tècniques d'estampació. Procediments directes, additius, sostractius i mixtos.
- Grafit i pintura mural.
- Tècniques bàsiques de creació de volums.
- L'art del reciclatge. Consum responsable. Productes ecològics, sostenibles i innovadors en la pràctica artística. Art i naturalesa.
- Seguretat, toxicitat i impacte mediambiental dels diferents materials artístics. Prevenció i gestió responsable dels residus.
- Exemples d'aplicació de tècniques gràfico-plàstiques en diferents manifestacions artístiques i en l'àmbit del disseny.

B. Fotografia, llenguatge visual, audiovisual i multimèdia

- Elements i principis bàsics del llenguatge visual i de la percepció. Color i composició.
- Narrativa de la imatge fixa: enquadrament i planificació, punts de vista i angulació. La imatge seqüenciada.
- Fotografia analògica: cambra fosca. Fotografia sense cambra (fotogrames). Tècniques fotogràfiques experimentals: cianotípia o antotípia.
- Fotografia digital. El fotomuntatge digital i tradicional.
- Seguretat, toxicitat i impacte mediambiental dels diferents materials artístics. Prevenció i gestió responsable dels residus.
- Narrativa audiovisual: fotograma, seqüència, escena, presa, pla i muntatge. El guió i el storyboard.
- El procés de creació. Realització i seguiment: guió o projecte, presentació final i avaluació (autoreflexió, autoavaluació i avaluació col·lectiva).
- Publicitat: recursos formals, lingüístics i persuasius. Estereotips i societat de consum. El sexisme i els cànons corporals i sexuals en els mitjans de comunicació.
- Campos i branques del disseny: gràfic, de producte, de moda, d'interiors, escenografia.
- Tècniques bàsiques d'animació.
- Recursos digitals per a la creació de projectes de vídeo-art.

